

บรรณาธิการแถลง

วารสารพัฒนาสังคม ฉบับที่ 2 ปีที่ 19 พ.ศ. 2560 ประเด็นหลัก (Theme) ของบทความในฉบับนี้ คือ ‘การพัฒนาชุมชน: ประเด็นท้าทายอันหลากหลาย’ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งชุมชนเมืองและชนบท ทั้งประเด็นด้านผู้สูงอายุ คนพิการ การจัดการในสถานะตึงเครียด อันเนื่องมาจากความไม่มั่นคงปลอดภัยของชุมชน ความเปราะบางของชุมชน การจัดการขยะ การจัดสวัสดิการชุมชน การเกื้อหนุนทางสังคมของชุมชน ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และปัจจัยด้านภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน

บทความแรก รติพร ถึงฝั่ง และสุพรรณิ ไชยอำพร ได้ศึกษาบริบทของชุมชนเมือง ว่ามีส่วนในการเกื้อหนุนทางสังคมแก่สมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mix methodology) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติ กับชุมชนที่มีพื้นฐานความสัมพันธ์แบบหลากหลาย บทความชิ้นนี้มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการค้นหาคำตอบที่กำลังท้าทายสังคมไทยอยู่ในขณะนี้ คือ สถานะการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเข้าสู่ ‘สังคมผู้สูงอายุ’ ภายใต้บริบทดังกล่าว ชุมชนสามารถมีบทบาทในการเกื้อหนุนทางสังคมด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุได้อย่างไรบ้าง

บทความที่สอง จิรัชยา เจียวักก และคณะ ได้ศึกษาถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของชุมชนชาวประมงในจังหวัดกระบี่ ซึ่งพบว่าการจัดสวัสดิการชุมชนในอดีตอยู่ในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันอย่างไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและเครือญาติ แต่ปัจจุบันนี้รูปแบบได้เปลี่ยนมาเป็นการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการประมง อาทิ กลุ่มกะปิ ปลาเค็ม ปลาแห้ง ฯลฯ การรวมกลุ่มทำให้เกิดอำนาจต่อรองและสามารถขายผลผลิตได้ราคาสูงขึ้น ซึ่งผลกำไรที่ได้รับนอกจากนำไปแบ่งปันแก่สมาชิกแล้ว ยังนำบางส่วนมาใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่ม และบางส่วนนำมาใช้ทำประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย โดยชาวชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มในทุกๆ ขั้นตอน

บทความถัดมาเกี่ยวข้องกับชุมชนตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งที่ผ่านมาประสบปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นเป็นครั้งคราว ภายใต้สถานะดังกล่าว ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างกำลังขวัญให้แก่ชาวบ้าน ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการช่วยเหลือให้เกิดความสงบเรียบร้อย และมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ผู้เขียนคือ เอมอร แสนภูวา ได้ศึกษาชุมชนที่อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวในอำเภอกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ โดยแสดงถึงบทบาทของผู้นำในการเตรียมความพร้อมในภาวะปกติ และบทบาทการนำในสถานะของความตึงเครียด

บทความที่สี่ นำเสนอโดยอาจารย์อาวุโสที่มีชื่อเสียง คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร บทความดังกล่าววางอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ‘ทุนมนุษย์’ มีความสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน แต่การพัฒนาทุนมนุษย์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยทุนอื่นๆ มาสนับสนุน อาทิ ทุนการเงิน ทุน

ความรู้ และทุนเทคโนโลยี เป็นต้น ปัญหาที่ชุมชนในประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนาประสบก็คือ ขาดแคลนทุนการเงินและทุนอื่นๆ สำหรับนำไปเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาทุนมนุษย์ให้บรรลุผลเป็นจริง แต่ชุมชนในดินแดนเหล่านี้อุดมไปด้วยทุนทางสังคม ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาทุนมนุษย์ได้ สุพรรณิธานแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการศึกษาเชิงประจักษ์ โดยเปรียบเทียบระหว่างชุมชนในประเทศกัมพูชา (จังหวัดบันเตียเมียนเจย) กับชุมชนในประเทศไทย (สระแก้ว) อันนำไปสู่ข้อสรุปที่น่าสนใจหลายประการ

บทความที่ห้า เกี่ยวข้องกับการเติบโตของชุมชนเมือง อันเกิดจากการเพิ่มจำนวนประชากรจนนำไปสู่ปัญหาความแออัดด้านที่อยู่อาศัย ความไม่เพียงพอของโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่างๆ เจ้าของบทความ คือ บั้วพันธ์ พรหมพักพิง ได้ศึกษาถึงความเปราะบางของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมืองอุดรธานี ซึ่งความเปราะบางในที่นี้สะท้อนถึงสถานะขาดภูมิคุ้มกัน อันเกิดขึ้นภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ โดยบั้วพันธ์ได้ศึกษาเชิงประจักษ์ถึงความเปราะบางด้านต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ ทั้งความเปราะบางด้านการดำรงชีพ อาหาร น้ำ สุขภาพ เครือข่ายทางสังคม และภัยธรรมชาติ

บทความถัดมา เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการขยะภายในชุมชนที่มีเพิ่มขึ้นในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ประการหนึ่งของสังคมไทย สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา มีความเห็นว่าการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพจะต้องเริ่มต้นที่ครัวเรือนก่อน เนื่องจากผู้ศึกษาพบว่าขยะเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 90 สามารถนำไปใช้ใหม่ได้ ดังนั้นหากครัวเรือนมีการแยกขยะและนำบางส่วนไปใช้ประโยชน์ก็จะเหลือขยะที่จะทิ้งเพื่อนำไปกำจัดจริงๆ เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ผู้ศึกษาได้ทำการวิจัยเชิงประจักษ์ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการจัดการขยะโดยครัวเรือนข้างต้นจะต้องเริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้อยู่อาศัย เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงภายในครัวเรือน

บทความที่เจ็ด เกี่ยวข้องกับปัญหาของคนพิการ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ควรได้รับการเอาใจใส่จากสังคมอย่างจริงจัง ผู้ศึกษา คือ อิศารัตน์ นงศ์ทอง และพิมพ์า ขจรธรรม ได้ทำการวิจัยเชิงประจักษ์ถึงคุณภาพชีวิตของคนพิการรุนแรงทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ซึ่งคนพิการกลุ่มนี้หมายถึงคนที่เป็นอัมพาต/อ่อนแรงทั้งตัวหรือครึ่งตัว รวมทั้งคนที่มีอาการเกร็งและมีปัญหาเกี่ยวกับการทรงตัว โดยดำเนินการศึกษาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

บทความสุดท้าย ดร.หลี่ เหมินเหลียง นำเสนอบทความในบริบทของต่างประเทศ โดยศึกษาถึงการพัฒนาในเขตการปกครองตนเองซินเจียงของจีน ซึ่งมักตกเป็นข่าวในสื่อมวลชนบ่อยๆ เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ เขตดังกล่าวมีชนเผ่าต่างๆ อยู่รวมกันถึง 56 ชนเผ่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีชนกลุ่มน้อยชาวอุยกูร์อยู่ถึงร้อยละ 46 ของประชากรทั้งหมด ดร.หลี่ได้แสดงให้เห็นอย่างน่าใจว่าในช่วงประมาณยี่สิบปีที่ผ่านมาเขตซินเจียงมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง และเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของชาวอุยกูร์และความขัดแย้งทางชาติพันธุ์อย่างไรบ้าง

นับตั้งแต่วารสารพัฒนาสังคมได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันนี้ คณะผู้จัดทำยังคงยึดถือจุดยืนของการทำงานวิชาการอย่างมั่นคง ซึ่งก็คือ ความพยายามในการรักษาคุณภาพทางวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ และเป็นเวทีในการอภิปรายโต้แย้งระหว่างความคิดที่แตกต่างหลากหลาย สุดท้ายนี้จึงขอเชิญชวนผู้อ่านทุกท่านได้ส่งบทความมาร่วมพิจารณาเพื่อการจัดพิมพ์ รวมทั้งส่งจดหมายแสดงความเห็นเพื่อให้คำแนะนำต่างๆ ซึ่งคณะผู้จัดทำยินดีน้อมรับคำติชม พร้อมกับนำข้อเสนอแนะต่างๆ ไปพิจารณาเพื่อการปรับปรุงวารสารพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
บรรณาธิการ